Modern Türklük Araştırmaları Dergisi
Cilt 5, Sayı 4 (Aralık 2008), ss. 143-162
DOI: 10.1501/MTAD.5.2008.4.54
Telif Hakkı©Ankara Üniversitesi
Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi
Çağdaş Türk Lehçeleri ve Edebiyatları Bölümü

Bir Sanat Hamisi Olarak Muhammed Şiban Han ve Maveraünnehir'deki Kültür Politikası

Semiha Altıer

On Sekiz Mart Üniversitesi (Çanakkale)

ÖZET

Cengiz Han'ın (1155-1227) soyundan gelen konar-göçer Özbekler (veya Şibanîler) (1500-1599) 15. yüzyılın ortalarında *Deşt-i Kıpçak*'tan yerleşik yaşamın devam ettiği Maveraünnehir'e doğru inmeye başlarlar. Özbeklerin, Timurluların (1370-1506) yaşadığı bölgelere yönelik bir politika izlemeleri bu devletle yoğun bir etkileşime girmelerine neden olur. Özbeklerin ilk siyasî lideri Şiban Han, Timurluların önemli merkezleri Buhara'yı 1500, Semerkant'ı 1501 ve Herat'ı 1507 yılında alarak Timurlu hâkimiyetine son verir. İyi bir eğitim alan, edebiyatın yanı sıra hat, resim ve müzik gibi güzel sanatlarla da ilgilenen Şiban Han, özellikle Hüseyin Baykara (1438-1506) döneminde önemli bir noktaya yükselen Timurluların zengin kültürel yapısının devamlılığını sağlamak ister. Donanımlı bir alt yapı ile yetişen Han, bunun için daha önce Timurlu saraylarında bulunarak bu ortamı deneyimleyen kişilerin tecrübelerinden yararlanır. Böylelikle Timurluların kültür ve sanat ortamı, Maveraünnehir'in "yeni sanat hamisi" Şiban Han'ın bilinçli kültür politikasıyla aralıksız olarak sürdürülür. Bu faaliyetler arasında, tarih ve edebî konulu eserlerin yazılarak resim, tezhip ve ciltleriyle birer sanat eserine dönüştürülmesi, edebî meclislerin düzenlenmesi, Çağatayca'nın etkin bir biçimde kullanılması, çeşitli mimarî eserlerin inşa ettirilmesi, daha önce Timurlu hamiler için çalışan sanatçı ve yazarların himaye edilmesi sayılabilir. Şiban Han'ın 10 yıllık kısa hanlık döneminde yerleştirdiği bu tutum, ardından gelen hanlar tarafından da devam ettirilir ve Özbekler 16. yüzyıl boyunca Orta Asya'nın kültür-sanat hayatında etkin bir rol oynarlar.

ANAHTAR SÖZCÜKLER

Özbekler, Timurlular, Muhammed Şiban Han, Maveraünnehir, Orta Asya'da kültür ve Sanat

ABSTRACT

In the midst of the 15th century when Uzbeks, living a nomadic and pastoral way of life or Shaibanids) (1500-1599) coming from Chingiz Khans (1155-1227) pedigree, started to move down from *Desht-i Kipchak* to Mawaraun-nehr (or Transoxania) where settled way of life was pursued. The policy followed by Uzbeks which is towards the regions where Timurids (1370-1506) lived brought along an intense interaction with this state. The first political leader of Uzbeks, Shaiban Khan, captured Bukhara, the most important center of Timurids in 1500, Samarqand in 1501 and Herat 1507; ended the reign of Timurids. He received a good education and interested in calligraphy, art and music as well as literature Shaiban Khan, and ensure sustainability of the rich cultural structure of Timurids that reached a notable level especially in Hussein Baykara's era (1438-1506). Having a well-equiped background, Khan made use of the experiences of the people who have been to the timurlu palaces to this end. Thus, culture and palace environment of Timurids were sustained fully with the help of the conscious culture policy of Shaiban Khan, the "new art master" of Transoxiana. These activities included formulation of history and literary works and enriching them with art, illumination and binding to make an artistic work in the end, assembling literary meetings, efficiently using Chagatay Turkish, building various architectural works and patronizing of artists and authors previously patronized by Timurid patrons.

This attitude by Shaiban Khan during his 10 years of short rule was maintained by the following Khans and Uzbeks played an efficient role in the culture-art life in the Central Asia in the 16th century.

KEY WORDS

Uzbeks, Timurid, Muhammad Shaiban Khan, Mawaraun-nahr, culture and art in Central Asia

1.Giriş

16. yüzyıl boyunca Orta Asya'nın siyasi ve kültürel yapısını yönlendiren Cengiz Han'ın (1155-1227) soyundan gelen Özbekler (Şibanîler), *Deşt-i Kıpçak*'ta göçebe-yarı göçebe bir hayat tarzı yaşarlarken 15. yüzyılın sonlarına doğru Şiban Han'ın dedesi Ebu'l Hayr Han (1428-1470) başlarında olmak üzere Timurlu (1360-1507) hakimiyetindeki Maveraünnehir'e doğru harekete geçerler. Böylece göçer Özbek kültürü, yerleşik şehir hayatıyla tanışmaya başlar. Dedesinin ve babası Şah Budak Han'ın (ö.1478) ölümleri üzerine Şiban Han, Özbeklerin başına geçer (Barthold 1979: 457; Bouvat 1979: 455; Vambéry 1872: 40).

Şiban Han ve kardeşi Sultan Mahmud'un eğitimiyle dedeleri Ebu'l Hayr Han'ın ilgilenmiştir (Hazar 1994: 94; Kemaleddin Binaiy ?: 3; McChesney 1997b: 426; Rumlu Hasan 2004: 151). Han'ın, torunlarının iyi yetişmesi üzerinde titizlikle durduğu ve iki kardeşi babalarının da atabeyi olan Uygur Han ve Emir Karaçin Bey'e teslim ettiği bilinir (Bouvat 1979: 454; Howorth 1968: 691; Kemaleddin Binaiy ?: 4; McChesney 1997: 426; Semenov 1954: 41).

Şiban Han Özbeklerin başına geçtiği sıkıntılı dönemde rakiplerinin takibinden kurtulmak üzere kaçtığı Buhara'da yaklaşık altı yıl buranın Timurlu valisi Abdulali Tarhan'ın himayesine girer; bir taraftan da eğitimine devam ederek Timurlu şehzadelerinin gittiği medreselerde siyasi ve dini eğitim alır (Allworth 1990: 52; Mallayev 1965: 686). Şiban Han dönemi saray tarihçisi Benaî'nin (1453-1512) *Şibanînâme*'sinde[1] verdiği bilgilere göre, Han 1480'li yıllarda Buhara'da meşhur mutasavvuf Hoca Muhammed Parsa'nın (ö. 1419) müritlerinden Hafız Hüseyin Busiriy ile tanışır ve onun sohbetlerine katılır. Yanı sıra Şiban Han burada dönemin bilim adamı Mevlana Muhammed Hitayî'nin de öğrencisi olur. (Ahmedov 1965: 54; 1992: 135; Semenov 1956: 53). Han, ayrıca dönemin en meşhur din bilginleri olarak bilinen Nakşibendi şeyhleri; Cemaleddin Azizân ve Mansur'un da iki yıl boyunca derslerine katılır (Alışık 2004: 131; Semenov 1956: 53). Böylece, Şiban Han aldığı iyi bir eğitimle gençliğinin ilk dönemlerinde İslami bilgilere sahip olur.

Şiban Han 10 yıllık kısa hanlık döneminde Timurluların önemli merkezleri olan Buhara (906/ 1500) ve Semerkant'ı (907/ 1501) ele geçirir. 1507 yılında, Hüseyin Baykara'nın (1459-1506) ölümü üzerine tahta geçen oğlu Bediüzzaman Mirza'nın (sal. 1506-1507) kaçarak terk ettiği başkent Herat'a savaşmadan girer (Rumlu Hasan 2004: 131). Böylece hüküm sürdüğü dönemde İslam sanatlarının her türünde yönlendirici olan Timurlular Devleti'nin siyasi varlığına son verir.

2. Şiban Hanın Hamiliğinde Maveraünnehir'de Sanat

Sanat faaliyetlerinde "Timurlu Rönesansı" (Subtelny 1988: 479) tanımlamasının yakıştırıldığı seçkin yapıyı devralmanın ağır sorumluluğunu yüklenen Han'ın bilinçli bir kültür politikası ile hareket ettiği anlaşılır. Şiban Han Maveraünnehir'in yeni "sanat hamisi" kimliğiyle Timurlu kültür ortamının devamlılığını sağlamaya çalışır. Bunu başarabilmek için de yine Timurluların oluşturduğu kültürel gelenekten yararlanırlar.

Bunu daha önce Timurlu hamileri için çalışan yazarlara kendi tarihini yazdırarak, çeşitli sanat kollarında çalışan sanatçıları himaye ederek, edebi meclisler düzenleyerek, çeşitli mimari eserler inşa ettirmesinin yanında harap olmuş eserlerin onarımını yaptırarak, değerli bir şair olarak eserler hazırlayarak, siparişini verdiği kimi kitapların bir kısmını kendi el yazısı ile yazarak, yazarları kitap içeriğinde yönlendirerek sağlamaya çalışır. Yanı sıra bu dönem elyazmalarının resim, cilt ve tezhip özellikleri dikkate alındığında görsel sanatların da bu bütünün bir parçası olduğu anlaşılır. devralan Şiban Han, tıpkı Timurlu yöneticileri gibi sanat hamisi kimliğiyle de öne çıkmak ister. Özbeklerin önlerinde 15. yüzyılda İslam medeniyetlerinin sanat faaliyetlerinin biçimlenmesinde büyük katkısı olan Timurlular gibi güçlü bir model

[1] Özbekistan Bilimler Akademisi Abu Rayhan Beruniy Adına Şarkşinaslık Enstitüsü [ARBAŞE], Env. No. 844.

durmaktadır.

Bu modelin bütün özelliklerini ve geleneklerini Timurlu saraylarında yaşayarak öğrenenlerden biri Zeyneddin Vasifî (1485-1556), Özbek hanlarına Timurlu Herat'ını ve çoğunlukla şehzadelerin saraylarındaki meclisleri hakkında öyküler anlatır (Subtelny 1983: 139). Bu meclislere daha sonra Özbekler de devam ederler. Ali Şir Nevaî'nin (1441-1501) yakın arkadaşlarından ve Hüseyin Baykara'nın kütüphanesinin yöneticisi Fasihaddin Sahibdarâ, Şiban Han Herat'a ilk girdiğinde onun adına bir şiir yazar. Cuma namazından sonra Herat Ulu Cami'nde düzenlenen bu meclislere daha önce Sultan Hüseyin Baykara'nın sarayındaki şairlerden Asafî, Muhammed Badahşî, Riyazî Turbatî, Hilalî, Ahlî ve Fazlî gibi daha önce Ali Şir Nevaî'nin çevresinde bulunan şairler de katılır. Bu kez meclisleri toplayan ve yöneten Benaî'dir (Subtelny 1983: 139).

Zeyneddin Vasifî, Özbek sarayının toplantılarından bahsederken *Badayi el-Vakayî*'sinde kendisini onurlandıran bir olayı da nakleder. Herat'taki meclislerin birinde Özbek sarayının önemli şairi olan Muhammed Salih'in evinde bir grup şair, yazar ve âlim toplanır. Bu arada Muhammed Salih Han'ın Herat'ı fethetmesine kadar geçen 10 yıl içinde Herat'tan uzak kalmıştır. Bunun üzerine Benaî'den Herat'ta bulunan şairlerin adlarını ve özelliklerini anlatmasını ve bu anlatılanlara göre tavrını belirleyeceğini belirtir. Zeyneddin Vasifî sözlerine şöyle devam eder: "Emir, Mevlana Benaî'ye şöyle dedi: "Ben bu gruptan bazılarını tanımıyorum. Bunları tanıtın ki herkesi seviyesine göre ağırlamakta kusurumuz olmasın" (Zeyneddin Vasifî 1961: 134). Bunun üzerine Mevlana Benaî, Hamse-i Muhayyere'nin yazarı olan Zeyneddin Vasifî'yi tanıtır (Zeyneddin Vasifî 1961: 134). Özbek meclislerindeki etkinlikleri anlatan aynı eserdeki bir başka hikâye de şöyledir:

> "Bir gün kimsenin görmediği büyük bir eğlence meclisi kurulmuştu. Sultan Mahmud Hanende bu gazeli söylüyordu: 'Bu mecliste olmayan gün görmemiş, buranın eğlencesi sevinci aşar ve onun ötesindedir' Bir başkası ise bu beyitleri söylüyordu: 'Biz içki içiyoruz, rakipler dünyanın gamını; herkesin rızkı onun gayretine göre verilmiştir' Başka biri 'Gönlümüzden gam çıktıktan sonra eğer dünyayı su götürse umursamayız' (Zeyneddin Vasifî 1961: 135).

Bu şekilde Özbek meclislerde şairlerin ezberlerinden eğlencenin dozunu arttırmak üzere şiirlerin okuduğu öğrenilmektedir.

Şiban Han'ın yürütmeye çalıştığı bilinçli politikanın görsel sanata yansıyan önemli verilerinden biri Timurlu resim sanatının bir parçası olan portre sanatında karşımıza çıkar. Özbek hanının tarih içinde anılmak istediği "sanat koruyucusu" tanımlamasına en destek veren konulardan biri olmuştur. Şiban Han, sanat faaliyetleri ile meşhur olan Timurlu sultanı Hüseyin Baykara'nın portresine[2] (Res. 1) öykünerek,

[2] Arthur M. Sackler Museum, Harvard University Art Museums, No. 1958.59.

yaklaşık aynı tarihlerde Behzad'a üzerinde nakkaşın atıf imzasının bulunduğu kendi portresini[3] yaptırır (Bahari 1996: 171; Lentz-Lowry 1989: 243-356; Necipoğlu 2000: 26) (Res. 2).

Bu portreyle görsel olarak da tarihte kalıcılığı düşleyen Şiban Han başında ulema sarığı, sağ elinde *zehgir* (okçu yüzüğü) ile sol elinde mendil, önünde altın bir kalemdân, hokka, tabak, altın kapak ve tabaklı porselen bir fincan ve mavi renkte küçük bir kutuyla tasvir edilmiştir. Bu semboller bir yandan bilim ve kültür öğelerini ifade ederken bir yandan da hükümdarın savaşçı ve avcılığını da vurgular. Resimde yer verilen tüm bu ayrıntılar, Şiban Han'ın kendine yakıştırdığı imgenin bir özeti gibidir. Sadece kendi tasvirine ayrılmış tek sayfa resminde kitaba dair malzemelerle birlikte Şiban Han, aldığı eğitimiyle, sarayında barındırdığı ulema, sanatçı, müzisyen ve edebiyatçılarla oluşturmak istediği kültürel yapıyı sunar gibidir.

Bu kültürel yapının temel taşlarını oluşturan yazarların sarayda önemli bir yeri olduğu anlaşılmaktadır. İlk el kaynaklar, Özbeklerin özellikle fetihlerde şehirlerin yağmalanmasındaki gaddar ve talancı yanını gözler önüne sermekle birlikte, bu halk içinde ayrıcalıklı olarak davranılan kesimin sanatçı ve yazarlar olduğunu göstermektedir. Muhammed Salih'in *Şibanîname*'sinde[4] anlattığı bir olay ve kimi görüşleri Şiban Han'ın sanatçılara olan yaklaşımını açık bir şekilde ifade eder. Muhammed Salih Semerkant'ta iken Şiban Han burayı ele geçirmek üzere gelir ve yağmalamalar başlar. Yazar bundan sonra gelişen olayları şöyle aktarır:

> "……hepsini soydular, fakat beni hiç üzmediler. Bu işi yapan topluluk başıma (yanıma) saadetle geldi. Hepsi sağ tarafta imiş ve Can Vefa Bey ile aynı yol arkadaşı imişler. Can Vefa Bey beni görünce hemen dostça konuşmaya başladı. Can Vefa Bey sağ kolda ulu kişi imiş; onun Durman ulusundan çok soyu varmış. Bu sözler ile ondan ayrıldım ve oradan (Şiban) Han yolunu candan tuttum. Beni (Şiban) Han'ın huzuruna çıkardılar; belki de can huzuruna çıkardılar. … Korka korka huzura vardım; baş koyup önünde şükür ettim. Halimi sorma lütfunda bulundu; benim ahvalimi tümüyle bildi. Şefkatle beni mutlu etti; kaygıdan kulunu kurtardı" (Muhammed Salih 2003: 115)

Bu olay dışında Muhammed Salih'in Han'a dair görüşleri onun sanata ve bilime yaklaşımını sunar. Yazar, şu sözleriyle aklından geçenleri aktarır.

---

[3] New York, Metropolitan Museum of Art, Cora Timken Burnett Bequest, 1956'57.51.29. Han'ın Behzad'a atfedilen portresinin özgünlüğü konusunda araştırmacıların farklı görüşleri mevcuttur. Ancak eserin üzerindeki "suret-i Şeybak Han" ve sol kartuşun içinde "el-abed Behzad" kaydından, yazı karakterinden, portrenin üslup özelliğinden ve dönemin kültür politikası gereği eserin özgün olduğu düşünülebilir.

[4] Şiban Han döneminde 1510 tarihinde yazıldığı kayıtlı eserin resimli tek nüshası Viyana, Österreichische Nationalbibliothek, cod. mix. 188'de bulunur. Kitabın resimleri yazımından daha geç bir tarihte olasılıkla 16. yüzyılın ortasında Osmanlı sarayında yapılmıştır.

> "(Han) ilim sahiplerini çok fazla ister; cahillik kılanı da fazlasıyla sıkıştırır. İşi gücü hep yumuşaklık iledir; sözü ve sesi hep ilim iledir"; "Pek çok mesele onun hatırındadır; ilimden dolayı canı mamurdur. Tevhid ve tasavvuf sözüne başlasa; sözünde bir durup dinlenme yoktur (söyleyecek çok sözü vardır). Han bir kimsenin andığı *risale*nin sözlerini iyi bilir" ve "Evliya sohbetlerine erişmiştir ve etkiyâ (Allah'tan korkanların) hizmetine ulaşmıştır" (Muhammed Salih 2003: 85-89-91)

Şiban Han döneminde yazarı bilinmeyen bir tarihçi tarafından kaleme alınan *Tevârih-i Gûzide- Nusretnâme*'nin[5] yazarı da eserinin önsözünde Han'ı övdükten sonra, "Kötü zamanlarımda Şiban Han'a sığındım; benim gibi tüm zavallı ve fakirler Allah'ın izniyle ve peygamberin yardımıyla Han'ın kulları arasında olmaktan mutlular" diyerek Şiban Han'ın yazarı himaye ettiğini minnetle hatırlamaktadır.

Hasan Hoca Nisarî (1516-1597) *Müzekkir-i Ahbâb*[6] adlı eserinde Şiban Han'ın hamiliği için, "Sahipkıran Han ilmi faziletlerden haberdar, aydınların tümünü sahiplenen kişiydi. Şiir alanına ve şairlere inancı ve itibarı büyük idi. Sürekli bilim adamlarıyla sohbetlere katılırdı" (Hasanhoca Nisariy 1999: 20) diyerek aydın kişileri korumasının yanı sıra, aynı zamanda kendisini bu bütünün bir parçası olarak düşünmesi ve onlarla birlikte bilimsel konuşmalara katılması değerli bilgiler arasındadır.

Geleneksel İslâm resminde bir yöneticinin sanat çevresine yaptığı hamiliğin en belirgin gösterimi, kitabın önsözü ile sultana kitapların sunulduğu sahnelerdir. Şiban Han döneminde hazırlandığını bildiğimiz iki kitabın resimlerinde bu sahne yerini almıştır. Bunlar 1502-1503 yıllarında hazırlandığını düşündüğümüz Molla Muhammed Şadî'nin *Fetihnâme*[7] ve Muhammed Salih'in *Şibanînâme*[8] adlı eserleridir. Bu tarih kitaplarının önsözlerinin Şiban Han'a övgülerle başlaması geleneksel kitap yazım kalıplardan hareket edildiğini göstermekte, aynı zamanda tasvirlerle de Han'ın kitap sanatlarına katılımının vurgulanarak sanat ve edebiyat çevresine olumlu yaklaşımı görselleştirilmektedir.

---

[5] Eserin günümüze resimli olarak ulaşan tek nüshası 1562-1563 tarihlidir ve Londra, British Library, Or. 3222'ye kayıtlıdır. Eser hakkında bilgi için bkz. (Anonim 1967).

[6] Hasan Hoca Nisarî'nin Farsça kaleme aldığı Müzekkir-i Ahbâb adlı eser 16. yüzyılda Maveraünnehir, İran, Anadolu ve Hindistan'da bulunan erkek ve kadın şairler hakkında bilgiler veren önemli bir kaynaktır. Nisarî, eserini Özbek hanlarından II. Abdullah Han'a (1581-1598) sunmuştur. Eser hakkında bilgi için bkz. (Hasanhoca Nisariy 1999).

[7] Özbekistan Bilimler Akademisi Abu Rayhan Beruniy Adına Şarkşinaslık Enstitüsü env. no. 5654.

[8] Viyana, Österreichische Nationalbibliothek, cod. mix. 188. Eserin 1510 yılında yazıldığı bilinmekle birlikte resimleri 1540 civarında olasılıkla Osmanlı sarayında yapılmıştır.

Molla Muhammed Şadî'nin bir mecliste Şiban Han'a kitabını sunması sahnesi *Fetihnâme*'nin ilk resmidir (Res. 3) Şiban Han sahnenin sağında büyük bir sayebanın altında, halı üzerinde oturmuş ve Molla Muhammed Şadî'nin sunduğu açık olarak çizilmiş kitaba doğru bakmaktadır. Bu büyük olasılıkla *Fetihnâme*'dir. Resmin sol alt kısmında diz çökmüş ve olasılıkla ulemadan olduğu vurgulanmak üzere sarıkla tasvir edilmiş Molla Muhammed Şadî yer alır. Bu yazarın bilinen ilk ve tek resmidir. Yazar, kitabını Han'a sunmuş ve başını hafifçe kaldırarak Han'ın tepkisini beklemektedir.

Muhammed Salih'in *Şibanînâme*'sinde aynı konunun resimlenmek üzere seçilmiş olması (Res. 4) bu geleneğin devamlılığını göstermesinin yanı sıra yazılan tarih kitaplarının hana Han'a sunulmasına verilen önemi de vurgular. Bu kitaptaki sahne *Fetihnâme* ile benzer bir şekilde tasarlanmıştır. Han yine nakışlı bir sayebanın altında oturmuş ve elini kendisine kitabı sunan Muhammed Salih'e doğru uzatmıştır.

3.1 Şair Şiban Han ve Eserleri

Şiban Han güzel sanatlarla ilgilenmesi anlamlıdır. Han, kendisi de değerli bir Çağatay şairidir. Resim, müzik ve hat gibi güzel sanatlara ilgi duyan Şiban Han bugün çeşitli müze ve kütüphanelerde bulunan birçok esere de imza atmıştır.[9] Türk Dili'nin yaygın kullanımı üzerinde hassasiyetle duran Şiban Han eserlerini Çağatayca yazar. Bunlardan ilki oğlu Muhammed Timur için yazdığı *Risâle-i Ma'ârif*'tir.[10] Eserde dinî terbiye ve ibadetle ilgili bilgiler yer almaktadır Han bu bilgileri büyük din bilginlerinin eserlerinden yararlanarak yazar (Alışık 2004: 136, 144; Togan 1953: 528). Bu eser, Şiban Han'ın Cengiz *yasa*larına ve töreye bağlı olmakla beraber, İslâm kültürüne böyle bir eser yazacak kadar bilgiye sahip olduğunu göstermektedir. Han, Arapça ve Farsça bilmeyen tebaasını dinî konularda eğitmeyi amaçlamış ve bu bakış açısını *Risâle-i Ma'ârif*'in giriş kısmında açıkça vurgulamıştır. Şiban Han o güne kadar Horasan'a gelen din kitaplarının Arapça ve Farsça olduğunu, Türklerin bu dilleri bilmediği için İslâmî bilgilerden mahrum kaldığını, bundan dolayı çevriler yaparak, Türkçe olarak bu eseri yazdığını belirtir (Alışık 2004: 133; Eckmann 1959: 363). Burada asıl önemli olan, Han'ın tebaalarını kendi kişisel öğretileriyle eğitmek isteği ve bu yöndeki çabalarıdır (Bodrogligeti 1987: 38).

Bu eserin bir başka özelliği hattatıdır. Han, eserini daha önce Hüseyin Baykara'nın nakkaşhanesinde çalışan İslam yazı sanatının büyük üstadlarından Ali Meşhedî'ye ta'lik hat ile yazdırmıştır (Alışık 2004: 134). Timurluların biçimlendirdiği ve yerleştirdiği kültürün devamı için özel bir çaba harcayan Şiban Han, bu şekilde

[9] Köprülü (1945: 309) Şiban Han'ın Fıkha ait bir risalesinin olduğunu da belirtmektedir. Ancak bu eserin nerede olduğu konusunda bir bilgi yoktur.

[10] Londra, British Library, Or. Ms. 12956. Eserin tek nüshası bilinmektedir.

İslâm sanatının meşhur isimleriyle işbirliği yaparak çevre kültürlere Timurlu devletini ortadan kaldırdığını, ancak Timurluların sanat erbabına sahip çıkarak sanatın devamlılığının sağlandığını, bundan sonraki sanat faaliyetlerinin kendi inisiyatifiyle yönleneceğinin haberini vermektedir.

Han'ın diğer bir eseri tek nüsha olarak günümüze ulaşan *Dîvân*'ıdır.[11] (Res. 5-6). Han'ın bu eserinde aşk ve doğa güzellikleri yanında, ahlakî ve tasavvuf konuları, tarihî olayları ve yaptığı savaşları anlatan şiirleri bulunmaktadır. Ayrıca şiirlerinde kendinden, yaşadığı olaylardan, yakın akrabalarından, Semerkant, Buhara ve Herat'tan söz eder (Karasoy 1998: 29; Togan 1927: 24). Yakup Karasoy (1998: 31)'de Divan'ın metin analizi sonucu eserin Şiban Han'ın sağlığındaki bir nüshadan istinsah edildiğini belirtmektedir. *Dîvân*'ın hattatının da benzer hat özellikleri nedeniyle Şiban Han'ın *Risâle-i ma`ârif*'i istinsah eden Ali-i Meşhedî olduğu düşünülebilir. Bu şekilde eserin 1507 yılında Herat'ın alınmasından sonra Sultan Ali-i Meşhedî'nin ilk işlerinden biri olduğu ve dolayısıyla 1507-1508 yıllarında istinsah edildiği savlanabilir.

Şiban Han'ın diğer eseri, 1508 yılında istinsah edilen *Bahru'l-Hüdâ*'dır.[12] Eserin içinde Han'ın dinî ve ahlakî görüşleriyle bağlantılı olarak Allah'a şükretmeler, duaların yanı sıra Han'ın iman esasları olarak gördüğü konuların kısa, açık ve anlaşılır yorumları yer alır (Bodrogligeti 1982: 2; Eckmann 1959: 363).

Şiban Han'ın sağlığında şiirlerini bir araya toplatması daha önce Ali Şir Nevaî ve Hüseyin Baykara ile gelişen bu geleneği devam ettirdiğini göstermektedir. Eserin altın gibi pahalı malzemeler kullanılarak sayfalarının zerefşanlanması, zengin tezhipleri ve kat'ı tekniğinde yapılmış cildi ile kitabın bir sanat eseri olarak hazırlanmasının istendiği açıktır. Ayrıca Han'ın Huncî'nin *Mihmânnâme-i Buhârâ*'sı ve Muhammed Salih'in *Şibanînâme*'sinde Çağatayca gazelleri yer alır.[13] Han'ın günümüze ulaşan eserlerinden Çağataycaya hâkim olmakla birlikte Farsça şiirler yazmaya cesaret edebilen usta bir şair olduğu kabul edilmektedir (Burton 1986: 3; Mukminova 1994: 250; Mukminova-Habibullaev 1994: 6; Togan 1927: 23).

Dönem kaynaklarında da Han'ın şairliğini öven dizeler vardır. Bunlardan biri Han'ın Farsça şiirlerinden de örnekler veren Fahreddin Heravî'nin *Ravzatü's selâtin*[14] adlı eseridir. Heravî eserinde Şiban Han hakkında şunları söyler:

"… Kavrayış gücü çok idi ve sözleri vezinli idi. Türk olup Türkçeyi çok iyi

---

[11] İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi A.III. 2436. Eserin tek nüshası bilinmektedir.

[12] Londra, British Library., Add. 7914. Eserin tek nüshası bilinmektedir.

[13] Bu şiirlerle ilgili bilgi için bkz. Karasoy (2003: 105-114; Kocasavaş 2001: 135-142).

[14] Kitap, 15. ve 16 yüzyılın Türk edebiyatı ve kültür tarihi konusunda önemli bilgiler içerir ve 16. yüzyıl başında yakın ve orta doğu saraylarındaki edebi ve kültürel faaliyetlerle ilgili ilginç öykülerin yanı sıra şiir yazan sultanlar hakkında da bilgiler sunar. Eser hakkında bilgi için bkz. (Fahri Heravî 1345 /1966; Schimmel 1960: 149-151).

> bildiği için bazen kendiliğinden bir şiir söylemeye başlardı. Meşhed'de İmam Rıza için bir kaside söylemişti" (1966: 21).

Hoca Hasan Nisarî de *Müzekkir-i Ahbâb* adlı eserinde "Şiban Han'ın güzel şiirleri var. Hz. Şeyh Necmeddin Kubran'ın[15] ölümü üzerine yazdığı *tuyuk* güzel söylenmiştir. Bu türdeki şiir Arap edebiyatında da vardır" [16] diyerek aynı zamanda Han'ın Arap edebiyatıyla olan ilgisini ve dile olan merakını ortaya koyar.

Şiban Han şairliğinin çevresindeki kimi önyargılı kişiler tarafından nasıl algılandığının da farkındadır. *Bahru'l-Hûdâ* adlı eserindeki şu ifadeler kendini küçümseyen tutuma verilmiş açık bir cevap gibidir. Han, "(Kasideyi) kolay söylenmiş görme, bütün beyitleri *sehl-i mümteni*'dir; yüz aferine uygun ve yüz bin övgüye layıktır" (Eraslan 1992: 144) diyerek şiirlerinin içeriğinin öğretici tarafını vurgularken diğer taraftan aşağılanmayı değil övülmeyi hak ettiğini düşünür. Nitekim Şiban Han'ın şairliğinin takdir edildiği bir diğer eser Muhammed Salih *Şibanînâme*'sidir:

> "Han'ın kendisi sözü pek güzel söyler; nazım ile nesri beğenilen şekilde söyler" demekte, kitabının başka bir yerinde ise "Sesi de niyeti gibi güzeldir. Şiiri zevkle, güzel okur; kendisi de şevkle güzel söyler. Türkçe beyitleri katıksız, saf şerbettir ve Farsça şiirleri de güzeldir. Hepsi güzel, selîs ve gönül alıcıdır;…Pek çok meşhur muammaları var ve Türkçe ile de imaları var" (2003: 83, 95)

Şiban Han bu özellikleriyle *Deşt-i Kıpçak* bozkırında yetişmiş, zamanının çoğunu seferlere katılarak ülkesinin sınırlarını genişletmek için uğraşan biri olmasının yanı sıra, Herat kültürünün değerinin de farkında olan sanat hamisi bir yöneticidir. Han, Arap, Tacik ve İran edebiyatını iyi bilen, aynı zamanda hattat olarak Çağatayca eserlerini ve hazırlanması için emir verdiği bazı tarih konulu eserlerin kimi sayfalarını kendi el yazısıyla yazan, sarayında edebiyatçıları ve sanatçıları himaye eden sanatçı bir kişiliktir.

3.2 Şiban Han'ın İmar Faaliyeti

Şiban Han'ın şair kimliğinin yanında "bani kimliği" de kültür politikasının önemli parçalarından birini oluşturur. Mimari eserlerin büyük paralar harcanarak oluşturulması, yöneticinin yönetimini meşrulaştırdığı gibi aynı zamanda rakiplerinin yanı sıra halkına da gücünü kanıtlar.

Han'ın imar faaliyetleri eğitime verdiği önemle paralel olarak daha çok medrese yapımı üzerinde yoğunlaşmıştır. Han'ın eğitime olan ilgisi, Semerkant'ta *Medrese-i*

---

[15] Kübreviyye tarikatı Necmüddîn-i Kübrâ (ö. 618/1221) ve Ebü'n-Necîb es-Sühreverdî (ö. 563/1168) kanalıyla Ahmed el-Gazzâlî'ye dayanmaktadır, Uyar (2000-2001: 85).

[16] Bu tuyuk için bkz. Hasanhoca Nisariy (1993: 20).

Hanî [17] adındaki yapıdan da anlaşılır. Medreseyi Şiban Han yaptırmaya başlamış, ancak inşaat Han hayattayken tamamlanamadığı için oğlu Timur Sultan tarafından devralınır. Ne var ki Timur Sultan'ın da çok geçmeden 920/1515 yılında vefat etmesiyle medrese, eşi Mihr Sultan Hanım tarafından bitirtilerek, yanına bir medrese daha yaptırtır (Mukminova 1957: 17). Eserin *vakıfnâmes*ini de hazırlatan Mihr Sultan Hanım, vakfın yöneticiliğini de kendisi yapmıştır[18] (Mukminova 1966: 21; 1985: 105).

Şiban Han'ın mimarî üretimin türüne ilişkin katkısının ortaya konduğu bir başka örnek Huncî'nin satırlarında okunur. *Mihmânnâme-i Buhârâ*'sında yazar, Şiban Han'ın Yesî'de yaptırmış olduğu bir camiden de bahsederek bu yapıyı yücelterek Mescidü'l Aksa Camii ile karşılaştırmaktadır (Bernardini 1997: 287).

Aynı eserde yazar, Şiban Han'ın yaptırdığı başka bir yapı türünden, Semerkant yakınlarında, Kan-ı Gil denilen yerde bulunan hanlık sarayından bahseder. Yazar sarayın çevresini tanımladıktan sonra abartılı göndermeler yaparak mimarisine de değinir (Ott 1976: 277-278).

Benaî'nin *Şibanînâme*'sinde ayrıntılı bir şekilde tanımlanan Şiban Han'ın yaptırdığı bir başka eser, Zerefşan nehri üzerindeki köprüdür. Benaî, Şiban Han'ın "İnsanlar üzerinden geçebilsinler diye bu köprünün yapılmasını istediğini" belirtir ve Han'ın bir ay içinde bitirilmek üzere köprünün yapımı için emir verdiğini, inşaatın 1502 yılının Kasım ayında tamamlandığını belirtir (Mirzaev 1976: 393).

Şiban Han'ın sanat hamiliğine yakın çevrelerden olumsuz tepkiler de gelmiştir. Bunlardan biri Şiban Han'ın Timurluların başkenti Herat'ı alması ile ortaya çıkar. Herat ortaçağdan bu yana doğu İslâm ülkeleri için önemli bir sanat ve kültür merkezi olmuştur. Özbekler şehre girmeleriyle birlikte bundan sonraki kültürel etkinliklerin de yönlendiricisi olma şansını ele geçirmişlerdir. Muhammed Şiban Han 1507 yılında Herat'ı fethettikten sonra buradaki kültürel ve sanatsal ortama yabancı olmadığını gösterir. Herat'ın üst sınıfına, bir Timurlu seçkini gibi estetik duyarlılığı olduğunu işaret etmek üzere döneminin ünlü hattatı Sultan Alî Meşhedî'nin el yazısını ve nakkaş Behzad'ın çizimlerini düzeltir (Babür 1987: 228-229). Bu tavır Babür'ün eleştirisine uğrayacaktır. Babür'ün, Şiban Han'ın bir kültür ve sanat merkezi olan Herat'ı almasını bir felaket olarak yorumladığı bilinmektedir. Hatta bozkırlardan gelen ve yarı eğitimli olarak gördüğü Şiban Han'ın seçkin kent kültürünün bir üyesi gibi davranması, din bilginlerine Kur'an hakkında eğitmeye uğraşması, dönemin büyük üstadlarının resim ve hat örneklerini düzeltmeye kalkması, onun tarafından sert bir dille eleştirilir:

> "Şiban Han cahil olmasına karşın Herat'ın meşhur zevk sahibi mollalarından olan Kadı İhtiyar ile Muhammed Mir Yusuf'a tefsir dersi verdi. Molla Sultan

[17] Bu medresenin adı Aliya-i Hani olarak da geçmektedir, Mukminova (1957: 17).

[18] Bu vakıf hakkında bilgi ve vakfın metni için bkz. Mukminova (1957: 17-21; 1966)

> Alî Meşhedî ile Behzad Mansur'un yazı ve resimleri üzerine tashihlerde bulundu" (1987: 228-229).

Babür'ün, atalarının topraklarında devlet kurmasına izin vermeyen Şiban Han hakkındaki eleştirilerinde önyargılı olması doğaldır. Özbekler çevreden gelen bu tepkilere sanata olumlu tutumları ile karşılık verirler. Öte yandan önemli noktalardan biri, Babür'ün bu eleştirileri Şiban Han'ın sanat faaliyetleri konusunda bu çevrede rahatsızlık uyandıracak kadar büyük iddiaları olduğunu da gösterir.

Özbek sarayında meydana gelen bir olay, Şiban Han'ın hamiliğine tepki gösterenin sadece Babür olmadığını ispatlar. Eskiden Hüseyin Baykara'nın sarayında çalışan Hüseyin Udî, Şiban Han kendisine udunu çalmasını emrettiği zaman Han'ın kendisini sanatından dolayı takdir edecek bir görgü ve beğeniye sahip olmadığını düşünerek, kasıtlı olarak kötü bir müzik yapar. Han, bu saygısızlığın ve hakaretin farkına varır ve onu cezalandırır. Babür tarafından Han'ın bu hareketi takdir edilir. Babür olayı şöyle anlatır:

> "Şiban Han'ın sarayının bestecilerinden biri Gulam Şadî olup,[19] Şadî Hanende'nin oğludur. Vakıa saz çalardı, fakat sazendeler sırasında çalmazdı. İyi savtları ve nakışları vardır. O zamanında o kadar nakış ve savt besteleyen adam yoktu. Nihayet Şiban Han onu Kazan hanı Muhammed Emin Han'a (1502-1518) gönderdi ve sonra bir haber alınamadı (1987: 200-201).

Kendisini ve hanlığını küçümseyen bir tavra verilen bu ceza, Özbek sarayında duyulan rahatsızlığı açıkça göstermekte ve bu duruma alınan karşı tavrı da sergilemektedir.

4. Sonuç

Şiban Han'ın sıkıntılı siyasî bir ortamda Özbeklerin başına geçmesi onu kültür ve sanat faaliyetlerinden alıkoymamıştır. Tam tersine bilinçli bir kültür politikasıyla Timurluların Orta Asya'daki sanatı yönlendirici tutumunu devralarak devamlılığı için çabalamıştır. Şiban Han döneminde Maveraünnehir ve Harezm'de incelmiş zevklerden oluşan eski Herat geleneklerinin hem edebiyat hem de güzel sanatlar alanında ara verilmeden devam ettirildiği anlaşılır. Öyle ki Şiban Han çevreden gelen olumsuz yaklaşımlara yazdığı şiirlerle, sarayında koruduğu yazar, şair, mimar, mutasavvıf, değerli devlet adamları ve müzikologlarla cevap vermiş; önceleri Timurlular için çalışan sanatçıları da himayesine alarak çalıştıkları iş kollarının sürekliliğini sağlayacak bir ortam yaratmıştır. Ayrıca, hanlığının gücünü ve kültür düzeyini yaptırdığı mimarî eserlerle anıtlaştırmıştır. Han'ın kimi el yazmalarında kendi hattını da görmek mümkündür. Bugünkü bilgilerimizle üç büyük eserin de

[19] Algar-Alpaslan bu sanatçının Hüseyin Baykara tarafından sarayında himaye ettiği kişilerin arasında bulunduğunu belirtmektedir (1998: 531).

yazarı olan Şiban Han, yaşadığı coğrafya ve yüzyılda gerek edebiyat gerek görsel sanatlar alanında adı öne çıkan yöneticilerden biri olmuştur. Bu durum Han'ın haleflerine de yansımıştır. Ubeydullah Han 1533-1539), Abdülaziz Han (1515-1551), Ebu Said Han (1530-1533) ve Abdüllatif Han (1540-1551) gibi yöneticiler Şiban Han'ın bıraktığı izin peşinden yürüyerek 16. yüzyıl sonuna kadar kültür-sanat hayatını etkilemişlerdir.

Kaynaklar

AHMEDOV, B. (1965) Neizvestnaya Versiya 'Şeybani-Name' Benai, *Obşestvennie Nauki v Uzbekistane*, 2, 51-55.

AHMEDOV, B. (1992) *Özbek Ulusi*, Taşkent: Abdulla Kadiriy Namıdaki Halk Merosı Naşriyatı,

ALGAR, H- ALPASLAN, A. (1998) Hüseyin Baykara. *İslam Ansiklopedisi*, 18, 530-532.

ALIŞIK, G.S. (2004) Şeybaniler Dönemi İçin Kaynak Araştırmaları: Mihman-Name-i Buhara I, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 118-140.

ALIŞIK, G. S. (2006) Şeybânîler Dönemi için Kaynak Araştırmaları: Mihman-Name-i Buhara II, *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 3 (2) 103-131.

ALİ ŞİR NEVAYİ. (2001) *Mecâlisü'n-Nefâyis I-II,* Haz. Kemal ERASLAN, Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu.

ALLWORTH, E. A. (1990) *The Modern Uzbeks*, Stanford-California: Hoover Institution Press.

BAHARI, E. (1996) *Behzad Master of Persian Painting*, London-New York: I. B. Tauris.

BARTHOLD, W. (1979) Şibanlar Şaybaniler, *İslam Ansiklopedisi*, II, 456-458.

BERNARDINI, M. (1997) A propos de Fazlullah b. Ruzbehan Khonji Esfahani et du Mausol ée d'Ahmad Yasavi, *Cahiers d'Asie Centrale*, 3-4, 281-296.

BODROGLIGETI, A.E.J. (1982) Muhammad Shaybani Khan's Bahru'l huda: An Early Sixteenth Century Didactic Qasida in Chaghatay, *Ural-Altaische Jahrbücher*, 54, 1-56.

BOUVAT, L. (1979) Şiban Han. Şaybani Han. *İslam Ansiklopedisi*, II, 454-456.

BURTON, A. (1986) *The Bukharans A Dynastic, Diplomatic and Commercial History 1550-1702*, London: Curzon Pres.

CANPOLAT, M.-ERİMER K. (1981) *Tıpkıbasımlarıyla Türk Dili ve Edebiyatı Örnekleri*, Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi.

ECKMANN, J. (1959) Die Tschaghataische Literatur, *Philologiae Turcicae Fundamenta*, Wiesbaden: Aquis Mattiacis Apud Franciscum Steiner, 361-369.

ERASLAN, K. (1992) Şibani Han'ın *Bahru'l Hüda* Adlı Eseri, *Türk Kültürü Araştırmaları Prof. Dr. Muharrem Ergin'e Armağan*, XXVIII (1-2), 103-177.

FAHRI HERAVI (1345/1966) *Tazkere-ye Rozat os-selatin,* Ed. A. HAYYAMPUR, Tebriz: Tarih ve Ferheng-e İran Yayınları.

GAZİ ZAHİRÜDDİN MUHAMMED BABUR (1987) *Vekayi, Babur'un Hatıratı,* I-II, Çev. Reşit Rahmeti ARAT, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

HASANHOCA NISARIY (1999) *Muzakkir-i Ahbab (Dostlar Yadnamasi),* Özbek Türkçesine Çev. Ismail BEKCAN, Taşkent: Abdulla Kadiriy Namıdaki Halk Merosı Naşriyatı.

HAZAR, M. (1994) *Hermann Wambery Buhara Yahud Maveraünnehr Tarihi Özbek Türkçesi* (Transkribsiyon-Dil Özellikleri-Sözlük), İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Malatya.

HOWORTH , H. (1968) *History of the Mongols II*, New York: Burt Franklini.

HUNCİ FAZLULLAH BİN RUZBİHAN (1341) *Fazlullāh ibn Rūzbehān Huncí Mehmān-Nāma-ye Bokhārā*, Haz. Manoochehr SOTOODEH, Tahran.

KARASOY, Y. (1998) *Şiban Han Divanı (İnceleme-Metin-Dizin-Tıpkıbasım),* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

KARASOY, Y. (2003) *Mihman-name-i Buhara* ve Şiban Han'ın Bilinmeyen Üç Şiiri, *Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Prof. Dr. Ahmet Bican Ercilasun'a Armağan*, 13,105-114.

KARASOY, Y.- TOKER, M. (2005) *Türklerde Şecere Geleneği ve Anonim Şibanî-nâme*. Konya: Tablet Yayınevi.

KEMALEDDİN BİNAİY, *Şeybaniyname Fars Tiliden Muhammed Yusuf Bayaniy Tercimesi*, Haz. Gulam KERİM, Yayınlanmamış Kitap.

KOCASAVAŞ, Y. (2001) Şeybani-name'de Yer Alan Şeybani Han'a Ait Bir Şiir, *İlmi Araştırmalar,* 12, 135-142.

KÖPRÜLÜ, F. (1945) Çağatay Edebiyatı, *İslam Ansiklopedisi*, III, 270-323.

LENTZ, T., LOWRY G. D. (1989) *Timur and the Princely Vision Persian Art and Culture in the Fifteenth Century,* Los Angeles: Smithsonian Institution Press.

MALLAYEV, N. M. (1965) *Özbek Adabiyati Tarihi Birinci Kitab XVII Asrgaca,* Taşkent: Okituvçi Naşriyati.

McCHESNEY, R. D. (1997) Shibani Khan. *The Encyclopedia of Islam*, IX, 426-428.

MİRZAYEV, A. M. (1976) *Kamal al-din Binai*, Moskva: Izdatelstvo Nauka.

MUHAMMED SALİH. (2003) *Şeybani-nâme*, (Giriş-Tıpkıbasım-Metin-Tercüme), Haz. Yıldız KOCASAVAŞ, İstanbul: Çantay Yayınları.

MUKMİNOVA, R. G. (1957) Nekotorie Dannie o Vakufnoi Gramote v Polzu Dvuh Medrese Muhammed Şeybani-Hana, *Izvestiya Akademi Nauk Uzbekistana,* 3, 17-21.

MUKMİNOVA, R. G. (1966). *K İstorii Agrarnih Otnoşeniy v Uzbekistane XVI. v. po Materialam Vakf-Name Özbekistanda XVI. Asr Agrar Munasabatları Tarihiga Dair Vakfnama Materialları Asasıda,* Taşkent: Özbekistan SSR Fan Naşriyetı.

MUKMİNOVA, R. G. (1994) Die Rolle der beiden Hauptrichtungen des Islam in der Politik der Kriege Sajbani-Hans und Sah Isma'ils, *Bamberger Zentralasienstudien Konferanzakten ESCAS IV Bamberg 8.-12. Oktober 1991*, Ed. I. BALDAUF- M. FRIEDRICH, 249-255, Klaus Schwarz Verlag.

MUKMİNOVA, R. G., N. N. HABIBULLAYEV (1994) *Özbekistan Tarihi (XVI. Asr-XIX Asrnıng Birinçi Yarmı),* Taşkent: Okituvçi.

NECİPOĞLU, G. (2000) Osmanlı Sultanlarının Portre Dizilerine Karşılaştırmalı Bir Bakış, *Padişahın Portresi Tesavir-i Âl-i Osman,* 22-61, İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

OTT, U. (1974) *Transoxanien und Turkestan zu Beginn des 16. Jahrhunderts Das Mihman-name-yi Buhara des Fadlallah b. Ruzbihan Hungi,* Freiburg im Breisgau: Klaus Schwartz Verlag.

RUMLU HASAN (2004) *Şah İsmail Tarihi (Ahsenü't Tevârih)*, Çev. Cevat CEVAN, Ankara: Ardıç Yayınları.

SAFA, Z. (1989) Bana'i Heravi, *Encyclopaedia Iranica*, III, London-New York: Routledge-Kegan Paul, 667- 668.

SEMENOV, A. A. (1954) Şeybani-han i Zavoevanie im İmperii Timuridov, *Trudı Akademii Nauk Tadjikskoy SSR*, XII, 41-83.

SEMENOV, A. A. (1956) Kulturnıy uroven pervıh Şeybanidov, *Sovetskoe Vostokovedenie*, 3, 51-59.

SUBTELNY M. N. (1983) Art and Politics in Early 16th Century Central Asia, *Central Asiatic Journal,* 27 (1-2), 121-148.

SUBTELNY M. N. (1988) Socioeconomic bases of Cultural Patronage Under Later Timurids. *International Journal of Middle East Studies,* 20, 479-505.

Tavarih-i Guzida Nusrat-Name (1967) A. M. AKRAMOVA, Taşkent: Izdatelstvo Fan Uzbekskoy SSR.

TOGAN Z. V. (1927) Şaybak Han'ın Şiirleri, *Yeni Türkistan*, 1, 22-25.

TOGAN Z. V. (1953) Yeseviliğe Dair Bazı Yeni Malumatlar, *Fuat Köprülü Armağanı*, Ankara: DTCF Yayınları, 523-529.

UYAR, M. (2000-2001) Safevîler Öncesi İran'da Tasavvuf ve Safevî Devletinin Ortaya Çıkışı, *Akademik Araştırmalar Dergisi*, 7-8, 85-98.

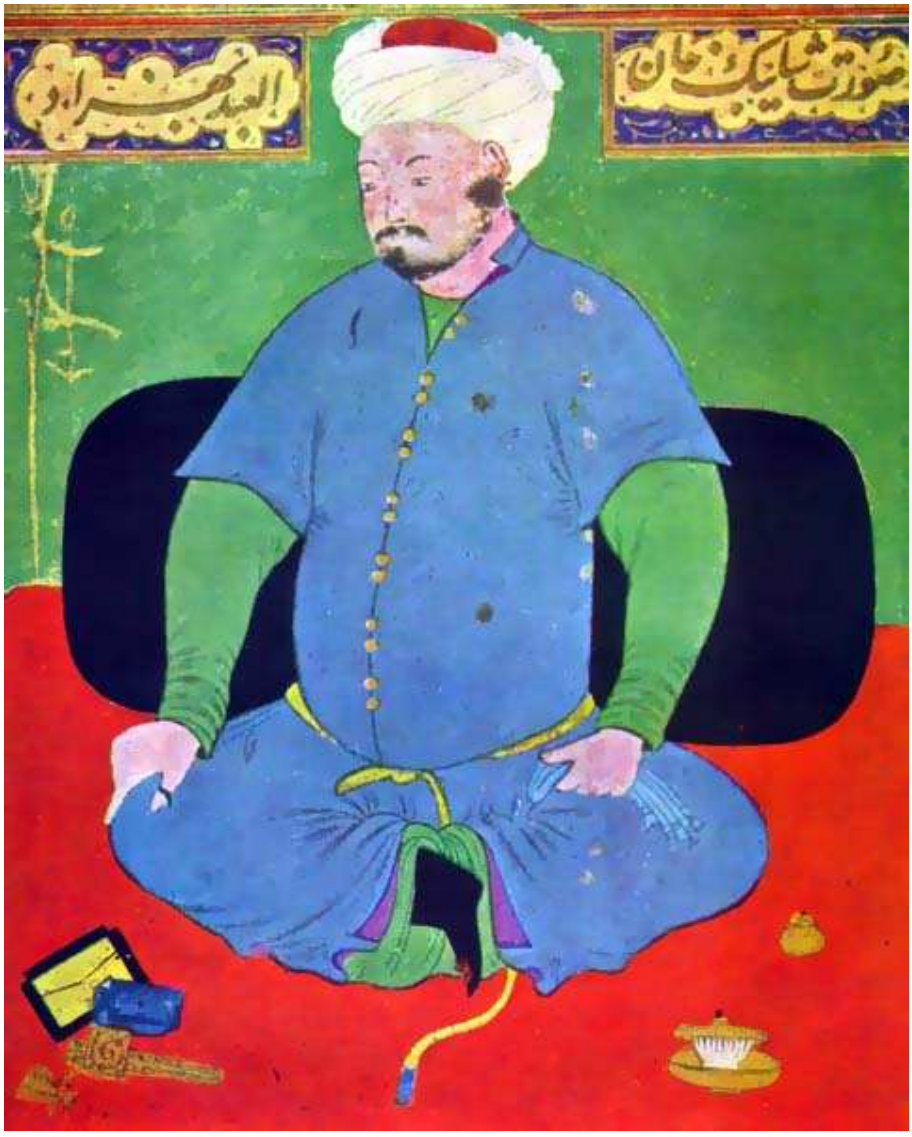
VAMBERY, H. (1872) *Geschichte Bocharans oder Transoxaniens*, Stuttgart: Verlag der J. G. Cotto'schen Buchhandlung.

ZEYNEDDIN VASIFI (1961) *Badai al-Vakai*, Çev. A. H. BOLDİREVA, I-II, Moskva.

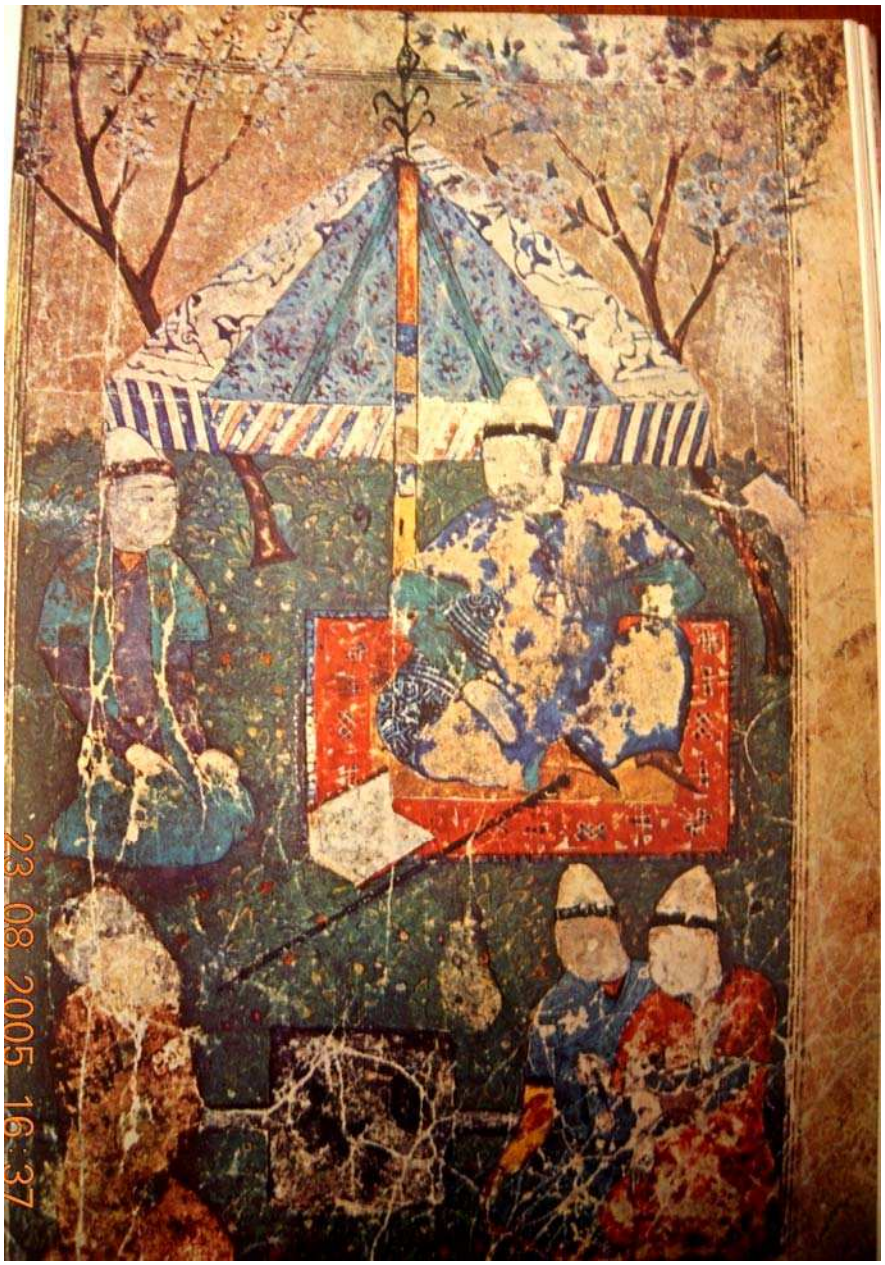
Resimler

Res. 1. Sultan Hüseyin Baykara, Behzad'a atfedilen Portre, 1510-1525, Cambridge, Harvard University Art Museums, Arthur M. Sackler Museum, no. 1958.59, (Lentz- Lowry 1989: 243).

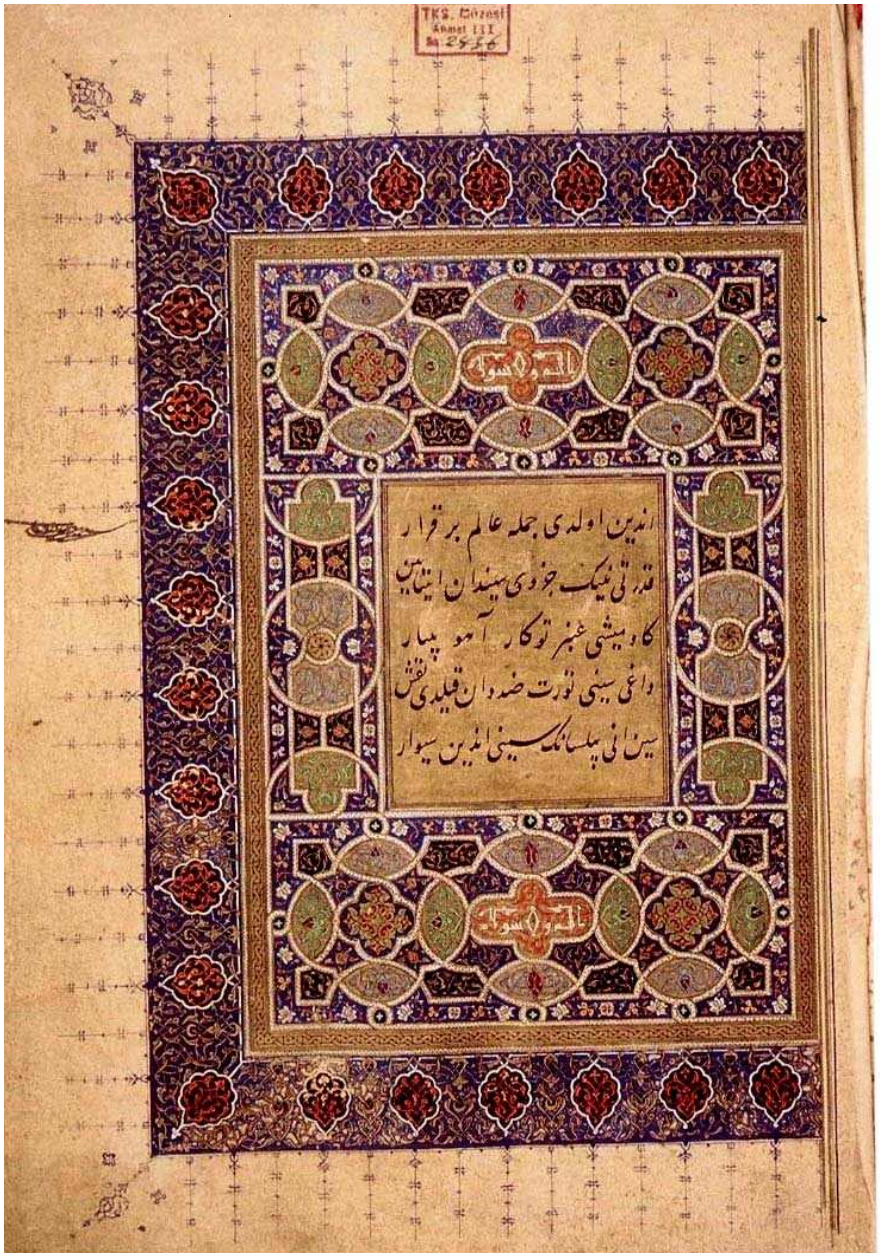
Res. 2. Muhammed Şiban Han, Behzad atıf imzalı Portre, 1507-1510, New York, Metropolitan Museum of Art, Cora Timken Burnett Bequest, 1956'57.51.29, (Bahari 1996: 171).

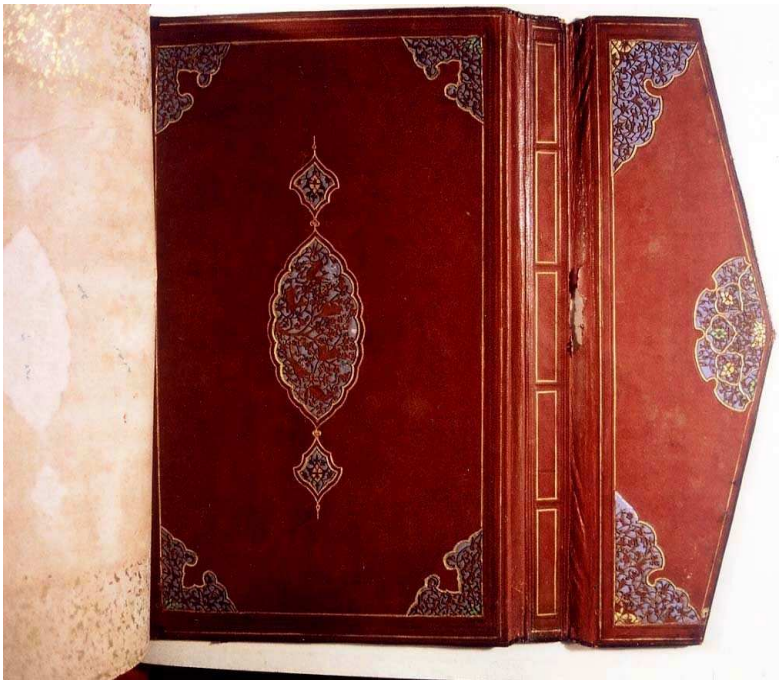
Res. 3. Molla Muhammed Şadî, *Fetihnâme*, Molla Muhammed Şadî'nin Nevruz günü Şiban Han'a kitabını sunması, Semerkant, 1502-1507, Taşkent, Özbekistan Bilimler Akademisi, Abu Rayhan Beruniy Adına Şarkişinaslık Enstitüsü, no. 5369, y. 19b.

Res. 4. Muhammed Salih, *Şibanînâme*, Muhammed Salih'in Şiban Han'ın hizmetine girmesi, İstanbul (?), 1540-1550, Viyana, Österreichische Nationalbibliothek, cod. mix. 188, y. 188b, (Dorethea Duda arşivinden).

Res. 5. Şiban Han, *Dîvân,* tezhipli başlangıç sayfası, Herat, 1507-1508, İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, A. 2436, y. 2a.

Res. 6. Şiban Han, *Dîvân,* cilt-iç kapaklar, Herat, 1507-1508, İstanbul, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, A. 2436.

Semiha Altıer

Dr., Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü'nde öğretim üyesidir.

Adres: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü, P.K. 17020 Çanakkale. Türkiye.

Tel: 0286 218 00 18/1697

E-posta: semihaaltier@hotmail.com

Yazı bilgisi :

Alındığı tarih: 17 Kasım 2007

Yayıma kabul edildiği tarih: 5 Ağustos 2008

E-yayın tarihi: 13 Ocak 2009

Çıktı sayfa sayısı: 20

Kaynak sayısı: 51